

C.G. JUNG
CĂRȚILE
NEGRE

1913–1932

CAIETELE
TRANSFORMĂRII

VOLUMUL 1

Editat de
SONU SHAMDASANI

Traducere din limba engleză
de Oana Badea

TREI

**MISTERELE
INCONȘTIENȚULUI
COLECTIV**

Colecție coordonată de
Silviu Dragomir

Editori
Silviu Dragomir
Vasile Dem. Zamfirescu

Director editorial:
Magdalena Mărculescu

Redactare:
Ioana Petridean, Carmen Eberhat

Director producție
Cristian Claudiu Coban

DTP
Ofelia Coșman

Corectură
Irina Botezatu, Irina Mușătoiu

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

JUNG, CARL GUSTAV

Cărțile negre : 1813-1832 : caietele transformării / C.G. Jung ;
ed. de Sonu Shamdasani. - București : Editura Trei, 2021
7 vol.

ISBN 978-606-40-0818-3

Vol. 1 / trad. din lb. engleză de Oana Badea. - 2021. -

ISBN 978-606-40-1194-7

I. Shamdasani, Sonu (ed.)

II. Badea, Oana (trad.)

159-9

Titlul original: *The Black Books. 1913-1932. Notebooks of transformation*

Autor: C.G. Jung

Copyright © 2020 by the Foundation of the Works of C. G. Jung

Copyright © 2020 by Sonu Shamdasani

Copyright © Editura Trei, 2021

pentru prezenta ediție

O.P. 16, ghișeul 1, C.P. 490, București

Tel.: +4 021 300 60 90 ; Fax: +4 0732 25 20 20

e-mail: comenzi@edituratrei.ro

www.edituratrei.ro

ISBN 978-606-40-0818-3

ISBN 978-606-40-1194-7

Cuprins

VOLUMUL 1

Mulțumiri 7

Către o știință vizionară:

Caietele transformării ale lui Jung 11

Sonu Shamdasani

Notă editorială 113

Sonu Shamdasani

Traducerea runelor lui Jung 115

Martin Liebscher, John Peck și Sonu Shamdasani

Abrevieri 121

Anexă 122

Index 162

VOLUMUL 2

Cartea 2: 12 noiembrie — 29 decembrie 1913

VOLUMUL 3

Cartea 3: 30 decembrie 1913 — 14 ianuarie 1914

VOLUMUL 4

Cartea 4: 14 ianuarie — 9 martie 1914

VOLUMUL 5

Cartea 5: 13 martie 1914 — 30 ianuarie 1916

VOLUMUL 6

Cartea 6: 30 ianuarie 1916 — 21 mai 1917

VOLUMUL 7

Cartea 7: 21 mai 1917 — 15 decembrie 1932

Către o știință vizionară: Caietele transformării ale lui Jung

Sonu Shamdasani

Prolog

În 1935, Jung a spus: „Există un punct, cam în al treizeci și cincilea an, când lucrurile încep să se schimbe, este primul moment din partea de umbră a vieții, din coborârea spre moarte. Este clar că Dante a intuit acest aspect și cei care au citit *Zarathustra* vor ști că l-a descoperit și Nietzsche. Atunci când survine acest punct de cotitură, oamenii îl întâmpină în mai multe feluri: unii îi întorc spatele; alții se afundă în el; iar ceva important li se întâmplă altora, din afară. Dacă nu vedem un lucru pe care ni-l face Soarta.”¹ În anul 1913, s-a afirmat ca unul dintre farurile călăuzitoare ale psihiatriei europene și a fost președintele prosperiei Asociației Psihanalitice Internaționale. După cum a povestit în *Liber Novus*, „realizasem tot ceea ce îmi dorisem pentru mine însumi. Obținusem onoare, putere, bogăție, cunoștințe și toate bucuriile umane. Apoi, dorința mea de a spori aceste deșertăciuni a încetat, năzuința s-a retras din mine și am fost cuprins de groază.”² Ajunsese la un punct de cotitură, care avea să-i transforme viața și munca: astfel, Jung a devenit Jung, iar psihologia analitică s-a conturat deopotrivă ca psihologie generală și ca școală de psihoterapie.

Această transformare a avut loc prin explorarea imaginației vizionare, trasată în *Cărțile negre*, din 1913 până în 1932. Acestea din urmă nu sunt jurnale personale, ci însemnările unui autoexperiment unic, pe care Jung l-a numit „confruntarea cu sufletul său” și „confruntarea cu inconștientul”.³ Nu a ținut în ele evidența

¹ Prelegere la Institutul Federal Elvețian de Tehnologie (IFT) pe 14 iunie 1935, în Barbara Hannah, ed., *Modern Psychology Vols. 1 and 2: Notes on Lectures Given at the Eidgenössische Technische Hochschule, Zürich, by Prof. Dr. C. G. Jung, October 1933-July 1935*, a doua ediție, Zürich, tipărită privat, 1959, p. 223

² *LN*, pp. 231-232.

³ *MP*, p. 252: *Memories*, capitolul 6. Jung a folosit pentru prima dată cea de-a doua expresie în mod public în „Funcția transcendentă” (*OC* 8, §183).

întâmplărilor de zi cu zi sau a evenimentelor exterioare, ci a făcut însemnări cu privire la imaginația sa activă, descrieri ale stărilor sale mentale și reflecții asupra acestora. Din fanteziile expuse în paginile acestora între 1913 și 1916, a compus *Ciorna* pentru *Liber Novus* — *Cartea Roșie*, pe care a transcris-o apoi într-un volum caligrafic, însoțit de imagini. Ilustrațiile din *Cartea Roșie*, începând cu anul 1916, au legătură cu explorările continue ale lui Jung din *Cărțile Negre* ulterioare. Prin urmare, *Liber Novus* și *Cărțile Negre* sunt strâns interconectate. *Cărțile Negre* acoperă perioada dinaintea, din timpul și de după *Liber Novus*.

Liber Novus a luat naștere din *Cărțile Negre*. Ea include meditația lui Jung asupra fanteziilor sale din perioada cuprinsă între 1913 și 1916, precum și înțelegerea semnificației experiențelor lui de până atunci. Din perspectiva lui Jung, inițiativa nu-i aparținea exclusiv lui, ci și altora; ajunsese să considere că fanteziile sale își aveau originile într-un strat general mitopoetic al psihicului, pe care l-a numit inconștientul colectiv. Din caietele cu însemnări despre autoexperiment a luat ființă o adevărată operă psihologică, luând o formă literară și teogonică. Explorările continue ale lui Jung privind imaginația vizionară din *Cărțile Negre* din 1916 documentează această înțelegere aflată în plin proces evolutiv și demonstrează modul în care încerca să dezvolte și să extindă observațiile pe care le făcuse, dar și să le pună în practică în viața reală. În același timp, ele permit ca desenele lui, realizate începând cu anul 1916, să fie înțelese în contextul evoluției iconografiei cosmologiei sale personale.

Având în vedere intersectarea *Cărților Negre* cu *Liber Novus*, mai ales între anii 1913 și 1916, această introducere reia, într-o formă extinsă și modificată, secțiuni din introducerea la *Liber Novus*, abordată acum dintr-un alt unghi, deoarece ambele opere survin din același context și au o cronologie comună. Dar introducerea de față se concentrează mai mult asupra desfășurării autoexperimentelor vizionare ale lui Jung și oferă o contextualizare deplină a perioadei ulterioare, cuprinse între 1916 și 1932. În mod similar, o parte dintre notițele din ediția Norton a *Liber Novus*, apărută în 2009, au fost aduse în prima parte a acestei ediții. La începutul secolului XX, nu era neobișnuit ca o operă să fie extinsă și prelucrată de-a lungul mai multor ediții. Mai multe publicații fundamentale ale lui Jung, precum *Psihologia proceselor inconștiente*, sunt exemple foarte bune ale acestui mod de lucru. Introducerea de față se înscrie în aceeași manieră.

Intoxicarea cu mitologie

Vocatus atque vocatus, deus aderit: „Chemat sau nechemat, Dumnezeu va fi prezent“. În 1908, Jung a pus să-i fie inscripționat acest dicton pe arcada casei pe care o construise în Küssnacht, pe malul superior al lacului Zürich. Vorbele aparțineau oracolului din Delphi, fiind reproduse în opera umanistului renescentist olandez Erasmus, *Collectanea adagiorum*, o colecție de proverbe atribuite autorilor clasici.⁴ Jung a lucrat îndeaproape la planurile casei.⁵ Anul următor, a renunțat la postul său de medic specialist la spitalul Burghölzli, pentru a se devota cabinetului său particular în plină dezvoltare și intereselor sale privind cercetarea. Și-a păstrat postul de lector la facultatea de medicină, unde a continuat să predea cursuri despre psihologia inconștientului și psihanaliză.⁶

Retragerea sa de la Burghölzli a coincis cu o schimbare a intereselor sale de cercetare către studierea mitologiei, folclorului și religiei, adunând totodată și o bibliotecă personală bogată cu opere științifice. Aceste cercetări au culminat cu *Simboluri ale transformării*, publicată în două volume, în 1911 și 1912. Această operă a marcat întoarcerea lui Jung la rădăcinile sale intelectuale și la preocupările sale culturale și religioase. A descoperit că opera mitologică era incitantă și intoxicantă. „Mi se părea că trăiam într-un azil de nebuni, pe care mi-l construise singur“, își amintea el în 1925. „Mă ocupam de tot felul de creaturi fantastice: centauri, nimfe, satiri, zei și zeițe, de parcă erau pacienții mei, iar eu îi analizam. Citeam câte un mit grecesc sau african așa cum aș fi făcut anamneza unui lunatic.“⁷ Sfârșitul secolului al XIX-lea a fost martorul unei explozii de burse în nou-fundatele discipline ale religiei comparative și etnopsihologiei. Texte primordiale au fost adunate și traduse pentru prima dată, dar și supuse studiului istoric, în colecții precum *Sacred Books of the East*, a lui Max Müller.⁸ Pentru mulți, aceste lucrări reprezentau o relativizare importantă a viziunii creștine asupra lumii.

4 Desiderius Erasmus, *Opera Omnia*, II-3, Elsevier, Amsterdam, 2005, pp. 240-241.

5 Vezi Andreas Jung, Regula Michel, Arthur Rugg, Judith Rohrer și Daniel Ganz, *The House of C.G. Jung: The History and Restoration of the Residence of Emma and Carl Gustav Jung-Rauschenbach*, Stiftung C.G. Jung Küssnacht, Zürich, 2009.

6 Între 1909 și 1914, Jung a ținut cursuri cu următoarele titluri: „Curs despre psihoterapie cu demonstrații“, „Psihopatologia isteriei“, „Introducere în psihanaliză“ și „Psihologia inconștientului“ (Staatsarchiv, Zürich).

7 *Introducere în psihologia jungiană*, Sonu Shamdasani, William McGuire, Editura Trei, 2017, traducere de Ștefania Gubavu, pp. 84-85.

8 Oxford: Clarendon Press, 1879-1910, 50 volume. Jung deținea un set complet.

În *Simboluri ale transformării*, Jung a făcut deosebirea între două tipuri de gândire. Ghidându-se după William James, printre alții, el a comparat gândirea orientată și gândirea fantasmatică. Prima era verbală și logică, în timp ce a doua era pasivă, asociativă și imagistică. Prima era exemplificată de știință, iar cea de-a doua, de mitologie. Jung susținea că anticilor le lipsea capacitatea de gândire orientată, care era o achiziție modernă. Gândirea prin fantasme avea loc atunci când înceta gândirea orientată. *Simboluri ale transformării* era un studiu extins asupra gândirii fantasmatică și prezenței continue a temelor mitologice în visele și fantasmele oamenilor contemporani. Jung reitera echivalența antropologică dintre preistoric, primitiv și copil. El susținea că explicarea gândirii fantasmatică actuale a adulților arunca, în același timp, lumină asupra gândirii copiilor, sălbaticilor și oamenilor preistorici.⁹

În această lucrare, Jung a sintetizat teoriile secolului al XIX-lea despre memorie, ereditate și inconștient și a postulat existența unui strat filogenetic al inconștientului, care este încă prezent în fiecare om, alcătuit din imagini mitologice. Pentru Jung, miturile erau simboluri ale libidoului și înfățișau mișcările tipice ale acestuia. El a utilizat metoda comparativă a antropologiei pentru a strânge la un loc o vastă panoplie de mituri și pentru a le supune apoi interpretării analitice. Mai târziu, a denumit această aplicare a metodei comparative „amplificare”. A susținut că trebuie să existe mituri tipice, care corespund dezvoltării etnopsihologice a complexelor. Urmându-l pe Jacob Burckhardt, Jung a numit astfel de mituri tipice „imagini primordiale” (*Urbilder*). Unui mit anume i s-a acordat un rol central: mitului eroului. Pentru Jung, acesta reprezenta viața individului, încercarea lui de a deveni independent și de a se elibera de mamă. El a interpretat motivul incestului ca încercare de întoarcere la mamă, pentru a fi renăscut. Mai târziu, avea să indice această lucrare ca marcând descoperirea inconștientului colectiv, deși termenul ca atare urma să apară mai târziu.¹⁰

9 Jung, *Despre psihologia inconștientului* (OC 7, § 36). În revizuirea din 1952 a acestui text, Jung a calificat acest lucru (*Simboluri ale transformării*, *Opere Complete*, volumul 5, Editura Trei, București, 2016).

10 „Cuvântare cu ocazia ședinței de înființare a Institutului C.G. Jung din Zürich, 24 aprilie 1948”, OC 18/2, § 1131.

În prefața la revizuirea din 1952 a lucrării *Simboluri ale transformării*, Jung nota că aceasta fusese scrisă în 1911, când el avea 36 de ani: „Acesta este un moment critic, căci el marchează începutul celei de-a doua jumătăți a vieții, în care nu rareori are loc o metanoia, o modificare a mentalității.”¹¹ Era conștient de pierderea colaborării sale cu Freud și îi era îndatorat soției sale pentru susținerea pe care i-o oferea. După încheierea lucrării, a realizat semnificația faptului de a trăi fără un mit. În lipsa unui mit, omul „este ca un deșădăcinat, care nu are o legătură adevărată nici cu trecutul, cu viața strămoșească, ce trăiește pururi în el, nici cu societatea omenească prezentă”.¹²

M-am văzut constrâns să mă întreb, cât se poate de serios: „Ce este mitul pe care îl trăiești?” Nu mi-am putut răspunde la această întrebare, ci a trebuit să recunosc că nu trăiam nici cu un mit, nici în interiorul acestuia, ci mai curând într-un nor incert de posibilități teoretice, pe care le priveam însă cu o neîncredere crescândă. [...] Prin urmare, îmi părea firească hotărârea de a face cunoștință cu mitul „meu” și priveam acest lucru ca pe sarcina mea prin excelență, căci — îmi spuneam eu — cum puteam raporta în mod corect la pacienții mei factorul meu personal, propria mea ecuație, atât de indispensabilă pentru cunoașterea celuilalt, dacă eram inconștient în această privință?¹³

Studierea mitului i-a revelat lui Jung propria lipsă de mit. După aceea, s-a dedicat cunoașterii mitului său, „ecuației sale personale”¹⁴. Astfel, putem vedea că experimentul cu sine însuși pe care Jung l-a început, explorându-și propria gândire fantasmatică, a fost, în parte, un răspuns direct la întrebările teoretice ridicate de cercetarea sa și a culminat în *Simboluri ale transformării*.

11 *Opere Complete*, vol. 5, p. 14.

12 *Ibid.*, p. xxix.

13 *Ibid.*

14 *Introducere în psihologia jungiană*, p. 19.

„Cele mai dificile experimente ale mele“

În 1912, Jung a avut câteva vise semnificative, pe care nu le înțelegea. A considerat că două dintre acestea aveau o importanță specială, deoarece simțea că ele indică limitele concepției lui Freud despre vise. Primul dintre ele:

Eram într-un oraș sudic, pe o stradă în pantă, cu trotuare în trepte. Era ora douăsprezece ziua — un soare puternic. Un vameș austriac bătrân sau cam așa ceva a trecut pe lângă mine, dus pe gânduri. Cineva a spus: „El e cel care nu poate să moară. A murit deja acum 30–40 de ani, dar nu a reușit încă să se descompună.“ Am fost foarte surprins. Pe urmă a apărut o figură frapantă, un cavaler cu o statură impunătoare, care purta o armură aurie. Părea solid și de nepătruns și nimic nu-l impresiona. Purta pe spate o cruce malteză roșie. Continua să existe din secolul al XII-lea și zilnic, la prânz, între 12 și 1, avea același traseu. Nimeni nu se minuna de aceste două apariții, dar eu eram extrem de surprins. Mă abțin să le interpretez. În ceea ce privește bătrânul austriac, mi-a apărut în minte Freud; cu privire la cavaler, m-am gândit la mine însumi.¹⁵

Jung a considerat acest vis tiranic și tulburător, iar Freud a fost incapabil să-l interpreteze.¹⁶ Cea de-a doua parte a lui a survenit aproape o jumătate de an mai târziu:

Am visat în acea perioadă (era la scurt timp după Crăciunul din 1912) că mă aflam cu copiii mei într-un apartament dintr-un castel minunat și bogat mobilat — care avea o sală cu coloane — stăteam cu toții în jurul unei mese rotunde, care avea tăblia din piatră verde-închis. Deodată, un pescăruș sau un porumbel a zburat înăuntru și s-a așezat ușor pe masă. I-am atenționat pe copii să facă liniște, ca să nu sperie frumoasa pasăre albă. Dintr-odată, pasărea s-a transformat într-o copilă de opt ani, o fetiță blondă, și a început să alerge, jucându-se cu copiii mei printre columnele încolonate. Apoi, copila s-a transformat brusc în pescăruș sau porumbel. Mi-a spus următoarele: „Doar în prima oră a nopții pot deveni om, când porumbelul mascul este ocupat cu cei doisprezece morți.“ Cu aceste cuvinte, pasărea a zburat, iar eu m-am trezit.¹⁷

¹⁵ *Cartea Neagră* 2, p. 160.

¹⁶ Pentru talmăcirea ulterioară a acestui vis, vedeți *Cartea Neagră* 2, n. 53.

¹⁷ *Cartea Neagră* 2, p. 156.

În 1925, Jung remarca faptul că acest vis „a fost începutul unei convingeri că inconștientul nu era alcătuit doar din material inert, ci acolo, în profunzime, exista ceva viu“.¹⁸ A adăugat că se gândea la povestea cu *Tabula Smaragdina*, la cei doisprezece apostoli, la semnele zodiacului și așa mai departe, dar că nu putea înțelege „nimic din vis, cu excepția faptului că exista o animație extrem de mare a inconștientului. Nu cunoșteam nicio tehnică de a ajunge la baza acestei activități; tot ce puteam face era să aștept, să continui să trăiesc și să urmăresc fantasmale.“¹⁹ Aceste vise l-au determinat să-și analizeze amintirile din copilărie.

În timp ce era implicat în această activitate de autoanaliză, a continuat să-și dezvolte lucrările teoretice. La Congresul de psihanaliză de la München, din 7-8 septembrie 1913, a vorbit despre tipurile psihologice. El susținea că existau două mișcări fundamentale ale libidoului: extraversia, în care interesul subiectului era orientat către lumea exterioară, și introversia, în care interesul subiectului era orientat către sine. Pornind de aici, a afirmat existența a două tipuri de oameni, caracterizați de predominanța uneia dintre aceste tendințe. Psihologii lui Freud și Alfred Adler erau exemple ale faptului că psihologii deseori considerau ceea ce era adevărat pentru tipurile lor ca fiind general valabil. Ca urmare, se impunea ca o psihologie să facă dreptate ambelor tipuri.²⁰

În următoarea lună, în timpul unei călătorii cu trenul la Schaffhausen, pe când trecea pe lângă Cascada Rinului și era aproape de locul unde și-a petrecut primii ani din viață, Jung a avut o viziune a Europei devastate de o inundație catastrofală,

¹⁸ *Introducere în psihologia jungiană*, p. 57.

¹⁹ *Ibid.*, p. 43. Față de psihiatrul E.A. Bennet, prietenul și biograful său, și-a adus aminte: „La început, s-a gândit că «cei doisprezece bărbați morți» se refereau la cele douăsprezece zile dinaintea Crăciunului, pentru că aceasta este perioada neagră a anului când, în mod tradițional, apar vrăjitoarele. A spune «înaintea Crăciunului» înseamnă a spune «înainte ca soarele să trăiască din nou», căci ziua Crăciunului se află în punctul de cotitură al anului, când nașterea soarelui era celebrată în religia mitraică. [...] Abia mult mai târziu a legat visul de Hermes și cei doisprezece porumbel.“ (*Intâlniri cu Jung*, E.A. Bennet, traducere de Sofia-Manuela Nicolae, București: Trei, 2014) În 1951, în „Despre aspectul psihologic al figurii zeiței Kore“, Jung a prezentat o parte din materialul din *Liber Novus* (descriindu-l ca parte a unei serii de vise) într-o formă anonimă („cazul Z.“), trasând transformările animei. A notat că acest vis, povestit aici, „caracterizează anima ca ființă naturală, apropiată de spiriduși, adică doar parțial umană. Ea poate fi la fel de bine o pasăre, adică să aparțină naturii în întregime și să dispară (adică să devină inconștientă) din sfera umană (din conștiință)“ [*Opere Complete, Arhetipurile și inconștientul colectiv*, volumul 1, Editura Trei, București 2003, p. 208, trad. Dana Verescu și Vasile Dem. Zamfirescu (N.t.)].

²⁰ „Despre problema tipurilor psihologice“ [*Opere Complete*, volumul 6, Editura Trei, București 2004, trad. Viorica Nișcov (N.t.)].

care s-a repetat două săptămâni mai târziu, în timpul aceleiași călătorii. După cum a povestit mai târziu, în *Liber Novus*:

Am văzut o inundație cumplită, care acoperea toate zonele nordice și joase dintre Marea Nordului și Alpi. Se întindea din Anglia până în Rusia și de la coasta Mării Nordului până la Alpi. Am văzut valuri galbene, dărâmături care pluteau pe ape și moartea a mii de oameni.²¹

După cea de-a doua călătorie, a auzit o voce interioară care îi spunea: „Uită-te, este absolut real și se va întâmpla cu adevărat. Nu te îndoii de asta.”²² În 1925, el a descris evenimentul după cum urmează:

Călătoream cu trenul și țineam în mână o carte pe care o citeam. Am început să visez cu ochii deschiși și, înainte să îmi dau seama, mă aflam în orașul către care mă îndreptam. Aceasta era fantasma: mă uitam în jos, la harta Europei în relief. Am văzut toată partea nordică și Anglia scufundându-se, astfel încât au fost înghițite de mare. Apele au ajuns până la Elveția, iar apoi am văzut că munții creșteau din ce în ce mai mari, ca să protejeze Elveția. Mi-am dat seama că avea loc o catastrofă îngrozitoare, orașe și oameni erau distruși, iar dărâmăturile și cadavrele se involburau la suprafață. Apoi marea s-a transformat în sânge. La început, doar priveam totul imperturbabil, dar după aceea, realizarea catastrofei m-a cuprins cu o putere uriașă.²³

Comentând această experiență, Jung remarcă: „Eu aș putea fi privit ca Elveția îngrădită de munți, iar scufundarea lumii ar putea fi rămășițele relațiilor mele anterioare.”²⁴ Aceasta l-a condus la următorul diagnostic al stării sale: „Mi-am spus: «Dacă asta înseamnă ceva, atunci sunt fără speranță pierdut». Aveam senzația că este o psihoză supracompensată și nu am scăpat de acest sentiment până la 1 august 1914.”²⁵

21 *LN*, p. 231.

22 *Ibid.*, p. 231.

23 *Introducere în psihologia jungiană*, p. 110.

24 *Ibid.*, p. 113.

25 *Ibid.*, p. 114.

După această experiență, Jung s-a temut că va înnebuni.²⁶ Și-a amintit că, la început, imaginile viziunii indicau o revoluție, dar pentru că nu-și putea imagina acest lucru, a conchis că era „amenințat de psihoză”²⁷. După aceasta, a avut o viziune similară:

În iarna următoare, stăteam la fereastră, târziu în noapte, și priveam către nord. Am văzut o lumină roșu-sângerie, ca un licăr al mării văzut de departe, care se întindea de la est la vest, de-a lungul orizontului nordic. În acea perioadă, cineva m-a întrebat ce cred despre viitorul omenirii. Am spus că nu cred nimic, dar văd sânge, râuri de sânge.²⁸

În anii care au precedat izbucnirea Primului Război Mondial, imaginile apocaliptice erau larg răspândite în arta și literatura europeană. De exemplu, în 1912, pictorul rus Wassily Kandinsky scria despre o catastrofă universală care urma să vină. Între 1912 și 1914, Ludwig Meidner a pictat o serie de tablouri cunoscute drept peisaje apocaliptice, cu scene de orașe distruse, cadavre și revolte.²⁹ Profetia plutea în aer. În 1899, faimosul medium american Leonora Piper a prezis că în secolul următor va avea loc un război teribil în diferite părți ale lumii, care va curăța lumea și va revela adevărurile spiritualismului. În 1918, Arthur Conan Doyle, spiritualistul și autorul poveștilor cu Sherlock Holmes, vedea acest lucru ca pe o profecie.³⁰

În relatarea de către Jung a fantasmei din tren, în *Liber Novus*, vocea interioară spunea că întreg conținutul descris de ea va deveni complet real. Este posibil ca ceea ce s-a întâmplat să fi fost o viziune hipnagogică — adică a intrat într-un lanț de imagini, într-o stare de somnolență, în timp ce citea o carte. Inițial, el a interpretat subiectiv și prospectiv acest fapt ca ilustrând distrugerea iminentă a lumii sale. Reacția la această experiență a fost să înceapă o investigație psihologică a lui

26 Barbara Hannah își amintește că „Jung obișnuia să spună în ultimii ani că aceste îndoieli dureroase cu privire la propria lui sănătate mintală ar fi trebuit să fie ușurate de succesul pe care-l avea, în același timp, în lumea externă, îndeosebi în America”. *C.G. Jung: His Life and Work: A Biographical Memoir* (Perigree, New York, 1976), p. 109.

27 *MP*, p. 23.

28 *Ciornă, JFA*, p. 8.

29 Gerda Breuer și Ines Wagemann, *Ludwig Meidner: Zeichner, Maler, Literat 1884–1966*, (Verlag Gerd Hatje, Stuttgart, 1991), volumul 2, pp. 124–149. Pentru un studiu detaliat al acestei teme, vezi Jay Winter, *Sites of Memory, Sites of Mourning: The Great War in European Cultural History* (Cambridge University Press, Cambridge, 1995), pp. 145–177.

30 Arthur Conan Doyle, *The New Revelation and the Vital Message* (Psychic Press, Londra, 1918), p. 9.